ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ   ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1850   ԹԻՒ 375

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 'ի 27 Հոկտեմբերի.

Արշալոյս Արարատեան 353երորդ թերթին մէջ այսինքն անցեալ տարւոյն դեկտեմբերի 23ին Թէհրանի մեր Թղթակցոյն մէկ յօդուածը հրատարակելով՝ այսպէս գրած էինք.

"Դաւրէժի հայազգի ժողովուրդը Մեծին Բրիտանիոյ հիւպատոսին պաշտպանութեան ներքև կըգտնուին միշտ, և այս պատճառաւ գոհութիւն Աստուծոյ, հանգիստ են. Անցեալները ազգասէր Ներսէս Ե վեհափառ սրբազնասուրբ Կաթուղիկոսէն նամակներ հասան առ մեծապատիւ աղա Առաքել Մելիք Մինասեան 'ի Դաւրէժ, և այս օրհնաձիր նամակներով սրբազնասուրբ Քահանայապետը իւր կատարեալ հաճութիւնը և գոհունակութիւնը կըյայտնէ, որ Ատրպատական նահանգին Հայերը բարեբաղդութեամբ Անգլիոյ հիւպատոսին մարդասիրական խնամոցը յանձնուած է օգոստափառ Շահին հրովարտակաւը. Այս հրովարտակին օրինակը սրբազնամբ Կաթուղիկոսին յուղարկեցաւ իւր խնդրոյն համեմատ":

Այս յօդուածոյն մէջ քանի մը անստոյգ տեղեկութիւններ ըլլալով, կըփութամք այս գործոյն վրայօք եղեալ վաւերական թղթակցութիւնը հրատարակել, զոր վեհափառ սրբազնասուրբ Կաթուղիկոսը ինքնագիր մեծարելի նամակաւ իւրով՝ որ 'ի 23 օգոստոսի, բարեհաճեալ է հաղորդել մեզ հետևեալ կերպիւ՝ լրագրոյս միջցաւ հրատարակելու համար.

. . . .

"Այլ զի առաւել յայտ տարածայն են այսօրէկ տպեցեալքն յԱրշալոյս Արարատեան 'ի մերում գրութեանց առ աղա Առաքելն Մելիք Մինասեան, նորին աղագաւ զօրինակն խնում գրութեանց առ աղա Առաքելն Մելիք Մինասեան խմել ձեռամբ՝ աստանօր օրինակեալ նոյնութեամբ նոյնպէս խմել ձեռամբ, յանդիման կացուցանեմ ձեր բում ականատեսութեանց զերկոսին գրութիւնսն մեր առ նշանակեալ աղա Առաքելն Մելիք Մինասեան 'ի Թէվրիզ.

"Աղա Առաքելն Մելիք Մինասեան 'ի 11 յունվարի 1849 ամի գրեալ էր մեզ ընդ ինչ ինչ հաշուոց մեր և Աթոռոյնոց՝ զայս ծանօթութիւն.

"Աւարտաւութիւն երկրի և հայազգեաց մերազնեից այնպէս վտարանդեալ կայ. աղաչեցուք զԱստուած զի նա եղիցի մեզ այցելու և տէրն. և զմեզ զՀայազգիս յանձնեալ է արքայավայել Շահն Անգլիացւոց տէրութեան մասր Ըստէֆէն եներալ կօնսոլին. որոյ խնամ և մարդասիրութիւն մեծ է 'ի վերայ ազգիս և քրիստոնէից. յուսամք 'ի վերատեսչութիւն ազգին փութացեն անխնայ.

"Այս գրութեան նորա զպատասխանի մեք 'ի 4 սեպտեմբերի այնմ ամի համարաւ 220 գրեցաք զայս պատասխանի.

"Գրութիւնք ձեր առ մեզ 'ի 11 յունվարի, 21 փետրվարի և 'ի 16 մայիսի հասեալ են մեզ.... որոց ցարդ գտանիմ պարտաւոր պատասխանեացն....: Առաքեալ էիք զհաշիւն ծախուց ամսուային այգեաց և վասն խաչանցն դաշնակցելոյդ ընդ խալիչայ վաճառողին....: Ուրախութիւն եղև մեզ յանձնելն Շահի զպահպանութիւն մերազնեաց այդր 'ի Թէվրիզ հովանաւորութեանց դեսպանի անգղիացւոց. այլ զարմանալի ինձ՝ թէ զինչ իցէ պատճառն յանձնելոյն նմա, այլ ոչ Ռուսաց դեսպանին. և թէ չիցէ ձեզ դժուարակարելի, խնդրեմ ոչ խնայել զաշխատութիւն ձեր առաքել մեզ զօրինակն ֆէրմանի Շահին տրեցելոյ դեսպանին անգղիացւոց վասն պահպանութեանց մերում ազգի.....:

"Այսմ գրութեան մերոյ ոչ ընկալեալ զպատասխանի նորա, գրեցաք երկրորդ անգամ և յամի 1850 յունվարի 7, համար 2 զայս օրինակ.

"Յետ գրութեան մերոյ առ ձեզ 'ի 4 սեպտեմբերի ամին անցելոյ համար 220 չունիմք առ ձեզ զգրութիւն, այլև ոչ 'ի ձէնջ ստացեալ ցարդ զպատասխանի այնմ 'ի մասին հաշուոց ձերոց վասն գնոց խալիչայիցն.....:

"Ի գրութեան ձեր յամին անցելոյ 'ի յունվարի 11 գրեալ էիք, թէ Շահն յանձնեալ է զպաշտպանութիւն Հայոց ազգի այդր 'ի Թէվրիզ կամ ընդ ամենայն տեղիս իշխանութեան իւրոյ անգղիացւոց տէրութեան մասր Սդէֆէն եներալ կօնսոլին, և նա մեծ խնամ և մարդասիրութիւն ունի 'ի վերայ ազգի Հայոց: Այլ ահա լրանայ տարի որ ժամանակ և չընկալաք 'ի մասին վերատեսչութեանց նորա զլուր, թէ զինչ օգնականութիւն կարաց նա առնել վասն անցեալ ամի յափշտակութեանցն այլազգեաց՝ որք այնքան մեծ վնաս հասուցին մեր Հայոց ազգին, կամ թէ այլով ինչ կերպիւ խնամակալութիւն էն գտեալ ազգ մեր յընթացս անցեալ ամին աջակցութեամբ յիշեալ կօնսօլին անգղիացւոց.

"Այդ չատ զանազան խօսք լսին, այլ հաւաստի ինչ չգիտեմք մեք, միայն ունիմք մեք զգրութիւն բազմութեան Հայոց Նոր Ջուղայու՝ որ չատ վնաս և աւելի նեղութիւն են կրեալ 'ի Պարսից Ասպահան քաղաքի, և հանապազ գտանին 'ի ներքոյ ահագին երկիւղի նոցա. ուր միայն Իմամի Ջէմի կոչեցեալ չէյխի օգնականութիւնն առեն լինել պահպանող ինքեանց: Եւ ինձ զարմանալի է, որ Ջուղայեցիք և Հնդկաստանու Հայք գոլով ազգական աւելի մերձաւոր միմեանց, և Թեմ նք ամենափրկիչ վանիցն Ջուղայու, և միշտ պահպանող այնմ վանից են Հնդկաստանու Հայքն որք գտանին 'ի ներքոյ հովանաւորութեան անգղիացւոց տէրութեան անդէն 'ի Հնդկաստան: Եւ եթէ Շահն Պարսից զազգն Հայոց յանձնեալ է պաշտպանութեան դեսպանին, և դեսպանն եւս յանձնառու է եղեալ, որ որպէս գրէք դուք, մեծ խնամակալութիւն և մարդասիրութիւն ունին այդր 'ի Թէվրիզ մեր ազգին, ինչ է պատճառն՝ որ անդէն յԱսպահան չունի նա օգնականութիւն Հայոց ազգին՝ զի նոյն Շահի Պարսից հպատակ են Հայոց ազգն մեր որպէս 'ի Թէվրիզ, այնպէս և յԱսպահան.

"Խնդրեմ, որպէս ձեզ յայտնի գտանին պատճառքն Շահի յանձնելոյն անգղիացւոց դեսպանին զպաշտպանութիւն ազգի Հայոց, և անգղիացւոց կօնսօլի այդր 'ի Թէվրիզ պաշտպանութիւն ունելոյն Հայոց՝ և 'ի Ջուղայ չունելոյն զպաշտպանութիւն՝ տալ մեզ զտեղեկութիւն կատարեալ պարագայիւք, զի և մեք կարօղ լինիցիմք գիտել թէ որպիսի օգնականութիւն հնար է մեզ հասուցանել վասն Ջուղայու Հայոց ժողովրդեան՝ որոյ առաւել է նեղութիւնն, որպէս գրեն մեզ.

"Այլև խնդրեմ ծանուցանել, որ գոլով 'ի Թէհրան Ռուսաց տէրութեան դեսպան կնիազ Դոլղորուկօվն, և այդր 'ի Թէվրիզ եւս նոյնպէս նորուն տեղակալ Ռուսաց կօնսօլ, նոքա չե՞ն օգնական գտեալ այդր Հայոց ազգին, որ Շահն եւս անգղիացւոց դեսպանին է յանձնեալ զազգն Հայոց՝ զի նա պաշտպան լինիցի Հայոց.

"Խնդրեմ ծանուցանել նաև՝ թէ միայն զՀայո՞ց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Տաղ՝ առաքեալ յԱբրամ աղբարէ Տէրվիշեանց.

Ով չունի մէկ սիրական աշխարհումը՝
Նա ինչ գիտէ սէրն ինչ է էս դարումը.
Սէրն է անցաւոր դարիս,
Պարտ է միշտ գործել բարիս,
Թէ կամենաս կարես,
Սէրին մէկ բան հընարես.
Անհնար է սէրի բանը ջոկ կըլի,
Ինչպէս մարդոյ շըլինքին անխզելի Թօկ կըլի.
Անխզելի սէրը սէրին կըԹօկի,
Կրակի պէս սրտում՝ կու բորբոքի,
Մինչի հոգին մարմինցը անջատելով կըջոկի,
Օ՛չ անջատելոյն կըսկսի չարչարումը.
Ով չունի մէկ սիրական աշխարհումը՝
Նա ինչ գիտէ սէրն ինչ է էս դարումը.
Չարչարանքը բաքաԹ բաքաԹ է սէրի,
Մինչի վերջին մահը իրան կըբերի
Կեանքը կըմաշի մարդոյս հոգին կըբերի.
Սիրէկանին ամէն ցաւը կըների.
Ներելն է սիրոյ առաջին նշանը,
Որ գրումէ սուրբ Աւետարանը.
Յիսուս միածնի բանը.
Աւետարանի սէրը երեք բաժանի,
Մէկը մարդոյս արքայութիւն կըտանի,
Մէկը տանից տեղից դատարկում կ'անի.
Մէկը չարաչար տանջելով կըսպանի,
Կու սպանի կ'ամփոփի վերջին չարումը.
Ով չունի մէկ....
Չար սէրը ո՛վ որ կամենայ ճանաչի,
Ո՛չ երկիւղ կանէ և ո՛չ էլ կամաչի.
Խղճմտանքը միշտ մեղքի յետ կու տանջի.
Առիւծի պէս սրտի միջին կըկանչի.
Կըկանչի բարձր ձայնիւ,
Ինդիւք իւրովք հաճոյիւ.
Համայն գունդ բեւլիարայ
Կու ժողովվին դու բարայ,
Դու բարայ էլ ժողով կանին,
Քուռ կըգան զո՛ կլանեն,
Հոգւով մարմնով ըսպանեն,
Դէպ 'ի դըժոխքը տանեն.
Տանջանքիցը դըժոխքի,
Աստուած ինքն ազատի,
Ազատ պահէ մեզ իւրեան բարումը.
Ով չունի մէկ.....
Բարի սէրը ինչ ժամանակ որ շարժէ,
Ամէն երկիւղն 'ի բաց կըմերժէ,
Խաղաղութիւն բարութէ յետ կըվարժէ,
Աստուածային տեսութեանը կու արժէ,
Արժանի կանէ մարդոյս Աստուծոյ տեսուԹը
Անմահ արքայութեանը,
Եդեմ դրախտի տանը.
Եդեմական դրախտը մէկ տամար է,
Լոյսն միշտ վրէն խաչաձև կամար է,
Բարի սէր ունեցողների համար է.
Բարի սէրն նախապէս հարկ է երկնաւոր Տէրին,
Երկրորդապէս քոյ անձին,
Ինչպէս էլ քոյ ընկերին.
Ընկերիդ ինչ կամենաս,
Առաջ պէտք է իմանաս,
Աստուածանից կըստանաս.
Չարին չար բարուն բարի փոխարէն.
Անմահական աշխարհէն.
Կըստանանք անմահական աշխարհումը.
Մեր վերջի դարումը.
Ով չունի մէկ.....
Դադարում չի տալ երրորդ սէրը խանին,
Ընկեղծ սէր կ'ունենայ առ սիրեկանին,
Չարախնդաց չի լինել ընդուր բանին.
Ինչեն կըսիրի ո՛նց որ սիրան անձին,

ազգն է յանձնեալ Շահն պաշտպանութիւն անգղիացւոց դեսպանին, թէ նաև Յունաց ազգն, Փռանգաց ազգն և Նեստորականաց ազգն ևս ունի յանձնեալ պաշտպանութիւն նորա։ Նոյնպէս ևս ծանուցանել թէ միայն Թէվրիզու Հայոց ազգն է յանձնեալ Շահն՝ կօնսօլին անգղիացւոց թէ զամենայն ազգն Հայոց որք յամենայն քաղաքս և 'ի գիւղօրայս 'ի սահմանսն Թէվրիզայ, Մարաղայու, Ուրմու, Խօյա, և Սալմաստու սահմանին։

"Խնդրեմ կատարեալ պարագայիւք տալ մեզ զտեղեկութի, զի և մեք հոգ կալցուք վասն պաշտպանելոյն մերում պարտաւորութեանց վասն ժողովրդեան մերում հայրենի եկեղեցւոյ։ Ողջ լեր։

"Այսօրիկ են մեր գրութիւնք 'ի Թէվրիզ առ Առաքելին Մելիք Մինասեան, և պատասխանի վասն ամենայնի այսոցիկ գրեաց նա մեզ 'ի 31 մարտի այսմ ամի, այսպէս.

"Վասն յանձնելոյն զմեզ արքայն Պարսից Նասրադին անգղիացւոց հիւպատոսին և ոչ Ռուսաց, ունէին մասն ալաչեմ տէր իմ. քանզի յառաջ անտի հայազգեաց վերաշուութեան 'ի Նախիջևան, և կամ յառաջ քան զնա ևս յանձնեալ իսկ էր Նայիպ Սուլթանն զհայազգիս յատուկ գրութեամբ և հաստատ հրովարտակաւ հանդուցեալ դեսպանին անգղիացւոց Մէքդօնել ազային, որոյ 'ի տիրելն մեզ ամենայօժար կամօք՝ խնդրեալ 'ի Նայիպ Սահաթանայէն և վերացոյց զհարկ տէրութեան զոր առնուին առ յամէ 'ի խղճալեացս, միանգամայն ազատ կացուցեալ զմեզ։ Յետ նորա տիրեալ մեզ Հարթ ազային և Հօքէմ ազային՝ յորոց յաջորդաբար եկեալ հասեալ 'ի մեր Սաէֆէն այժմեան հիւպատոսն անգղիացւոց՝ բազմաջնորհն ազգիս քրիստոնէից հպատակելոց Պարսից, զոր յատկապէս խնդրեալ եմք մեզ 'ի պաշտպանութիւն. քանզի 'ի վերայ հասանելոյ անհնարին տագնապի աւարառութեանց Պարսից 'ի 1843 յուլիսի 4 աւուր քան 40 ամաց, և ընդ նոսին սեպհական տանս մեր. յոր բաց անձանց միայն չթողեալ երբեք ինչ 'ի մխիթարութիւն.... Զայս պաշտպանութիւն լուեալ արքային Նասրադին, մանաւանդ յունէին հասեալ նորա զհրովարտակաւ տութիւն Նայիպ Սահաթանայէն, խէջն ևս առաւելապէս հաստատեաց գրութեամբ և յանձնեաց զմեզ զհայազգիս 'ի տիրութիւն կօնսօլի անգղիացւոց..... Այժմ հետայսուցանելն զպատասխանի գրութեանս Սրբազնութեանդ՝ խնդրեմ անքամիր առնել զմեզ. քանզի գաղափար հրովարտակի Շահին առ չլինելով այլ 'ի Թէհրան, մինչ 'ի գրելն մեր և ստանալն անտի ձգեցաւ այսքան ժամանակ. ապա թէ ոչ, անհնար էր մեզ անխոհեմաբար երկայնել. և այն բան հրամանի ձեր 'ի Թէհրան առաքելով 'ի գրեցման գաղափարի հրովարտակին, և կայքնթարին իրազգած խորհրդական ևս որ անդ՝ 'ի լսելն անցուցեալ է 'ի գիր. ապա թէ ոչ, անհնարին կարծել զմեզ ալաչեմ յայսմ մասին"։

"Ընդ այսմ գրոյ առաքեալ է առ մեզ զօրինակն հրովարտակի Շահին Պարսից"։

Ուրախ սրտիւ կը ծանուցանեմք ուսումնասէր հասարակութեանը թէ, Արարատ անուանով շաբաթական նոր լրագիր մը սկսաւ հրատարակուիլ 'ի Տփխիս՝ սեպտեմբերի 1էն սկսեալ։ Այս լրագիրը ըստ խոստման հրատարակչին, որ արժանապատիւ Պատկանեան տէր Գաբրիէլ քահանայն է, քաղաքական, առևտրական և բանասիրական գիտելեաց վրայօք պիտի խօսի։ Յիշեալ լրագրոյն առաջի թերթը անցեալ շաբթու ձեռքերնիս հասաւ. որուն տառից ձևը պատուական և տիպը ըստ կարի սպասեն երեւցաւ մեզ։ Առաջնոյն թերթէն քիչ մը պզտիկ ու թանձր թերթի վրայ տպուած է, ու շարադրութիւնը Հայաստանի աշխարհաբարն է։ Այս լրագրոյն տարեկան գինը վեց մանէթ որոշուած է Տփխիսի մէջ. իսկ ուրիշ քաղաքներէն ստորագրողները եօթը մանէթ պիտի վճարեն, որ 126 ղուրուշ ըսել է, մէկ մանէթը 18 ղուրուշ հաշուելով։

Ընթերցողները լրագրիս մէկ թերթին մէջ գրած էինք թէ Կովկասը նորէն սկսաւ հրատարակուիլ Տփխիսի մէջ։ Աթէ այս լուրը դժբաղդութեամբ չստուգուեցաւ, անոր տեղը աճեց Արարատ 'ի լոյս ընծայեցաւ 'ի մխիթարութիւն ազգասէր սրտից։

Այս լրագրոյն հրատարակութեան մէկ ծաղիկը մեր յարգոյ ընթերցողաց տալու համար, արժան համարեցինք Բարեբաղդութիւն վերնագրով անոր մէկ յօդուածը առաջիկայ թերթիս Բանասիրականին մէջ դնել։

Թէհրանէն սեպտեմբերի 5 ամսաթուով կը գրեն։

"Օգոստոսափառ Ռուսաց Կայսեր ժառանգ բարձրապատիւ Ալէքսանդր Նիկոլայէվիչ Մեծ Դուքսը հոկտեմբերի 1ին Երևան պիտի երթայ՝ այն կողմերը պտըտելու համար. ուստի վեհափառ Շահը փութացաւ տէրութեան պաշտօնատարներէն Աղիզ Խանը յուղարկել յիշեալ քաղաքը, որպէսզի իւր յարգանաց հաւատաքը մատուցանէ կայսերական մեծ դքսին։

Զենկեան քաղաքին Պօլի ըսուած ազանդաւոր ապստամբները նորէն խնդրելով օգոստոսափառ Շահէն, իրենց թողութիւնը ստացան. և այժմ գրեթէ հանդարտութիւնը կը տիրէ այն կողմերը։

Պարսից Շահին առաջին թարգման և զանազան նշանաց Ասպետ Զմիւռնացի Պաւթեան Յօհաննէս աղան այսօր մեկնեցաւ ուր հանդիպաւ իւր հայրենիքը երթալու, վեց ամսուան համար հրաման առնալով վեհափառ Շահէն։

Առևտուրը ցաւալի վիճակի մէջ է։ Անգլիոյ բամպակեղէն ձեռագործներէն շատ ապրանք կայ՝ որոնք 5—10 առ % վնասով կը ծախուին"։

Հալէպի մեր յարգոյ թղթակիցը սեպտեմբերի 29 ամսաթուով հետևեալ ազգային տեղեկութիւնները կու տայ մեզ։

"Քանի մը տարի առաջ ճանապարհորդութիւն մը ընելով Այնթապ, Խարբերդի և Արաբկերի նահանգները, խիստ դժբաղդ վիճակի մէջ գտայ Հայոց դպրատունները, բայց այս վերջին անգամի ճանապարհորդութեանս մէջ նոր ու բարեյօջող փոփոխութիւններ տեսայ, որ ազգասէր սրտի մը մեծ մխիթարութիւն կը պատճառէ։ Նախ Արաբկերը և անոր վիճակները հանդիպեցայ և այն կողմին հոգեւոր առաջնորդ արժանապատիւ և ուսումնական տէր Գրիգորիս ծայրագոյն վարդապետին այցելութեան գացի. որ բարեհաճեցաւ Արաբկերի մայր դպրատունը տանել զիս. ուր պզտիկ քննութիւն ևս եղաւ։ Այս դպրոցին մէջ գրեթէ 300 մանկունք կան, տասը դասի բաժնուած։ Առաջինէն մինչև չորրորդ դասը՝ 8 և 10 տարեկան աշակերտք են. որոնք քերականութիւն կը կարդան և համաձայնութեան հասած են, այլև թուաբանութի և Հայոց պատմութիւն կըսորվին. միացեալները հասարակ ընթերցմունք և քրիստոնէականութիւն կ'ուսանին. Նշանակութե արժանի է, որ քիչ ժամանակուան մէջ ինչպէս յառաջադիմեր է այս դպրատունը.

Այնայ Ներսիսեան դպրատունը դժբաղդաբար բարեկարգութեան մէջ չէ այլևայլ պատճառաց համար. բայց ակնկալութիւնիս մեծ է թէ ամենապատիւ սրբազան Կարապետին և վսեմափայլ Ամիրային խնամքը այս ցաւալի արգելիչ պատճառները շուտով կըվերնան։ Գիտել արժան է սակայն որ Այնայ վիճակին Այպուչեխ գեղին մայր դպրատունը օր ըստ օրէ կը յառաջադիմէ անոր յարգի հոգաբարձուաց բարենախանձ ջանիւքը և տիրացու Գրիգոր պատուելի վարժապետին յարատև աշխատութեամբը.

Գանք հիմա յիշեալ կողմնից քաղաքական կառավարութեան վրայօք, որուն արթուն և բարեխնամ հոգացողութեամբը անդորրութիւնը և ապահովութիւնը կը տիրէ ամէն տեղ։ Այն ճանապարհներէն, ուսկից յառաջագոյն՝ քիւրտերուն վախէն, հարիւր հոգիով անկարելի էր անցնիլը, այժմ ճանապարհորդ մը միսակ կ'անցնի ամենայն ապահովութեամբ։ Առևտուրը ընդհանրապէս հանդարտ է յիշեալ նահանգաց մէջ։ Ցորենը, գարին և ուրիշ արմտիքը խիստ առատ և գիները ցած են։ Անգլիոյ բամպակեղէն ձեռագործները չեն ուզուիր և շատ ապրանք կայ։

Այնթապ քաղաքին Հայոց մէջ փոքր 'ի շատէ անմիաբանութիւն ծագեցաւ և այս ցաւալի լուրը Կոստանդնուպօլսոյ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարգին ականջը հասնելով, անմիջապէս հրաման ըրաւ յատուկ կոնդակաւ, որ Տիգրանակերտի առաջնորդ գերապատիւ Յակոբ եպիսկոպոսը Այնթապ երթայ խռովութիւնը դադրեցնելու համար։ Այս հոգևոր հովիւը ամիս մը առաջ Այնթապ հասաւ և ամէն կերպիւ հոգ կը տանի միաբանութիւնը նորոգելու այս քաղաքին ժողովրդեան մէջ, նմանապէս դպրատունները բարեկարգելու կ'աշխատի ազգասիրաբար։ Կը յուսացուի թէ մօտ օրերս այս հաշտարար պաշտօնը յաջողութեամբ լմընցնելով, վերստին կըդառնայ իւր վիճակը.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 24 Հոկտեմբերի.

Խիստ ցաւալի արկած մը պատահեցաւ ամսոյս 11ին չորեքշաբթի օրը՝ որ մայրաքաղաքիս հասարակութիւնը ահուդողի մէջ ձգեց։ Օսմանեան եռայարկ գեղեցիկ նաւը Նէէլէ Շէֆքէթ անուն, որ 104 թնդանօթ կըկրէր՝ ու նաւարանին դիմացը խարսխած էր, քանի մը վայրկեանի մէջ կործա-

---

Մահուան կոտայ անձն թէ որ սպանին.
Կըսպանվի սիրականի խամթերը,
Տեսած ունիմք աշխարհումս շատերը,
Շատերը էս կեանքումը
Միշտ են կրում սիրոյ չարչարանքումը.
Սուրբ սիրոյ տանջանքումը,
Սուրբ սէրն տես կամքն է բարերարի,
Ինչ անձն որ կատարի,
Երբէք ոտն չիգալ քարի,
Թէ գործով լինի բարի.
Բարի սէր ունեցողներին պէտք է
Երբէք ազիղ բան՝
Յոյս ու հաւատ ունենան,
Երրորդն է սիրոյ նշան.
Սիրոյ նշանն է սէրը,
Որ շատես քոյ եղբօրը.
Միանգամայն ճանաչես որդին միածին հօրը՝
Հոգւոյն սրբոյ շնորհը.
Զի քննես Աստուծոյ խորը.
Չի գտնուիլ ոչ մէկը իմ սրտի բաղարումը
Խեղճ Ադամ աղքարումը։
Ով չունի մէկ....։

ԲԱՐԵՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

Առաջի յօդուածին մէջ յայտնեցի մեր ընթերցասիրաց, որ Արարատ լրագրի 'ի լոյս ընծայելու համար հարկաւոր համարեցի մէկ հատ առանձին տպարան ունենալ։ Այս տպարանի կազմութեան համար, որ շատ ժամանակ յառաջ պատրաստեցի, առանց այլոց խնդրումն տալոյ, Բարեպաշտօն անձինք զանազան ժամանակ օգնութի արարին։ Իս որովհետև այն ամենայն նոցա օգնութիւն տպածն՝ տպարանի վերայ ծախեցի, ինձ համար պարտաւորութիւն կըհամարիմ նոցա բարերարութիւնն հրատարակել առաջի ամենայն ընթերցողաց. և պարտաւոր կըճանաչեմ զիս, որ միշտ նոցա յիշատակին իմ երախտագիտութեանս մէջ դրոշմեալ ունենամ անմոռանալի օրինակաւ։

Պաշտօնի Գրամգանին և կաւալէր աղա Գաբրիէլ Թամամշեանն շնորհեալ է արծաթ մանէթ 150
Ազնիւ կաւալէր աղա Գէորգ Թամամշեան 80
Ազնիւ կաւալէր Դաւիթ Իւանիչ ,, 110
Ազնիւ կաւալէր Եղիազար Իսայիչ Փիթոյեան 150
Վերատեսուչ Նախիջևանայ նահանգի վարժարանի պարոն Աւետիս Մ. Գալստեան տէր Մկրտչեանն (ետ փոխ) 900

Աղա Գաբրիէլ Թամամշեանն ետ տպագրել 1000 հատ այբբենարան և աղքատ մանկանց Հայոց ձրի բաշխել, որոյ վասն ետ . . 100

Որդի նորին պարոն Յօհաննէս Գաբրիէլեան Թամամշեանց ետ տպագրել 1000 հատ քրիստոնէական և ձրի բաշխել աղքատ մանկանց Հայոց. որոյ վասն ետ 60

Նոյնպէս 'ի զանազան ժամանակս շնորհեալ են օգնութիւն. ա. գերազնիւ Պօլկօնիկ և կաւալէր Երեմեայ Գէորգեան Արծրունի. բ. գերազնիւ և կաւալէր Ստեփան Մարտինիչ Մամինեան. գ. ազնիւ և կաւալէր Սողոմոն Գէորգեան Բէթխուդովն. դ. ազնիւ և կաւալէր բժիշկ Սողոմոն Արտենիչ տէր Ղուկասովն. ե. ազնիւ և կաւալէր աղա Ստեփան Եղիազարիչ Տայիրովն. զ. Կոմմերցիի Սովետնիկ աղա Սողոմոն Զաքարիչ Աբրամովն. է. ազնիւ Յովսէփ Իվանիչ Աֆանդիովն, ը. ազնիւ Տարիէլ Լուկիս Մելիքեան. թ. պարոն Գաբրիէլ Աբէլեան Շաղինեանց. ժ. պարոն Յովհաննէս Աբէլեան Շաղինեանց. ժա. պարոն Հեճուպ Հեճուպեան։

Գերապատիւ բժիշկ և ասպետ Ստեփան Եղիազարիչ Բաստամեանն, և քաղաքացի պատուելի պարոն Սարգիս Աֆանասիչ Ավէշնիկովն, և Մի-

նեցաւ՝ նաւուն մէջ գտնուած վառօդին կրակ առնելովը ։ Հինգ վեց հարիւր նաւաստիներէն հազիւ թէ երկու հարիւրի չափ ազատեցան . որոնց մէ շատը վիրաւորուած էին ։ Այս աղէտալի դէպքը մեծապէս վշտացոյց օգոստափառ կայսեր ողորմած սիրտը, ո՛չ թէ նիւթական կորուստեանը պատճառաւ որ բան մը ըսել չէ օսմանեան հզօր տէրութեանը համար, բայց հաւատարիմ կրթեալ պաշտօնատարաց կորստեանը համար՝ որ այս դժբաղդութեան զոհ եղան ։ Անմիջապէս ժողով մը գումարուեցաւ Բարձրագոյն Դրան նախագահութեամբ բարձրապատիւ մեծ Եպարքոսին, և որոշուեցաւ որ մանրամասն քննութիւն ըլլայ այս աղէտալի դիպուածոյն վրայօք ։

Վեհափառ Սուլթանը իւր մասնաւոր գանձէն 100 հազար ղուրուշ յղարկեց, որ մեռնողներուն այրի կանանցը և որբերուն բաժնուի . նմանապէս մեծ Եպարքոսը և ուրիշ երևելի պաշտօնատարք ևս դրամական օգնութիւն յղարկեցին ։

Կայսերական հրովարտակաւ հետևեալ փոփոխութիւնները ՚ի գործ դրուեցան ։

Եւկաֆից պաշտօնատան համարակալութեան ժողովոյն անդամ Շաքիր պէյը Անդրօզի տեղակալ կառավարիչ (գայմագամ) կարգեցաւ ։

Պատերազմի թղթակցութե գրասան անդամ Սէվէր էֆէնտին՝ Վիեննայի օսմանեան դեսպանատան առաջին քարտուղար անուանեցաւ ։

Կէլիպօլիի տեղակալ կառավարիչ Համէտ պէյը՝ տախկանութե ժողովոյն անդամ եղաւ ։

Բարձրապատիւ մեծ Եպարքոս Ռէշիտ փաշային երկրորդ որդւոյն՝ մեծաշուք Համէտ պէյին հարսանեաց հանդէսը մեծ շքեղութեամբ և փառաւորութեամբ կատարեցաւ ՚ի 10 ամսոյս, և հետևեալ օրերը ։ Յայտնի է որ Համէտ պէյը՝ վսեմափայլ Ռիֆաթ փաշային դստեր հետ ամուսնացաւ, որ արդարութեան բարձրագոյն ժողովոյն նախագահն է ։ Տէրութեան գլխաւոր պաշտօնատարները, բոլոր դեսպանները և ուրիշ շատ երևելի անձինք հրաւիրուած էին այս հանդիսին ։

—Սուրբ Երուսաղէմի ամենապատիւ տէր Յովհաննէս սրբազան Պատրիարքը՝ Վերին Նախախնամութե անօրէնութեամբը այս հոգևորական բարձր պաշտօնին կոչուելէն ետև, ըստ խնդրոյ ջերմեռանդ ժողովրդեան հետզհետէ մայրաքաղաքիս գրեթէ ամէն գլխաւոր եկեղեցեաց մէջ կիրակի օրերը սուրբ անմահ պատարագ մատուցեց շքեղաշուք հանդիսիւ, օրհնելով բազմաթիւ բարեպաշտ ժողովուրդը, որ խուռն բազմութեամբ կը գումարուէին ։ Ամենապատիւ Սրբազանը ամսոյս 19ին հինգշաբթի օրը այցելութեան գնաց բարձրապատիւ մեծ Եպարքոս Ռէշիտ փաշային և արտաքին գործոց պաշտօնեայ վսեմափայլ Ալի փաշային, որոնք խիստ մարդասիրութեամբ և բազում յարգանօք ընկալան զՆորին Սրբազնութիւնը ։ Իսկ այսօր յիշեալ Սրբազանը՝ ընկերութեամբ ազգիս երևելեաց և բազմաթիւ քահանայից և առաջնորդութե գաւառներու աւստրիական շոգենաւը մտաւ փառաւորապէս . որ Իզմիրէն անցնելով Յոպպէ պիտի երթայ ։

—Լոնտոնի նախորդ դեսպան վսեմափայլ Մէհէմմէտ փաշան Դանուբի ճանապարհաւ մօտ օրերս հասաւ ՚ի Կոստանդնուպօլիս՝ ընկերութե պարոն Զօհրապին . որ ընդհանուր հիւպատոս է ՚ի Լոնտոն ։ Առայժմ Կոստակի էֆէնտին օսմանեան գործակալի պաշտօնիւ մնաց յԱնգլիա ։

—Լոնտոնի նախորդ քաղաքապետ լորտը սըր Ճէմս Տէք վերոյիշեալ առթիւ հասաւ ՚ի Կոստանդնուպօլիս՝ այս մայրաքաղաքս ու Արևելքը պտըտելու համար ։

—Պարոն Կոստի Մուսուրէն՝ Վիեննայի օսմանեան դեսպանատան երկրորդ թարգման կարգեցաւ ։

—Յարգամեծար Ալի Նիհատ էֆէնտին, որուն յանձնուած է՝ իրենց կանանցը անուամբ Եւրոպացւոց ունեցած անշարժ ստացուածքը արձանագրելու Իզմիրի մէջ, մօտ օրերս պիտի մեկնի յիշեալ քաղաքը երթալու ։

Միխայէլ Արտէմիչ Մոտէֆանով որպէս յառաջ մեզ յորդորեցին այս Արարատ լրագրին ձեռնամուխ լինել, նոյնպէս և այժմ գերապատիւ ընթերցասէր Արամեանց միջի անխոնջ աշխատասիրութեք յորդոր են լինում, որ Արարատ լրագրի տանելու համար տարադրեն ։ Այդ Պատուելեաց այսպիսի ազգասիրական ջերմեռանդութիւնն ես չկարեմ ՚ի ծածուկ թագստեան պահել, մանաւանդ և այսու հրատարակումեմ, որ եթէ այս լրագիրն ունենայ ժամանակաւ յառաջադիմութիւն, և ազատիրաց համար պտուղ ընծայէ, ամենայն բարեաց պատճառն այս պատուելի երեք անձինքն պիտի համարուին ։ Եւ որովհետև իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ պիտի ունենանք մեզ համար գործակից և խորհրդակից, Տփխիսու մէջ այս երեք ազգասէր պատուելիքն են ։ Իսկ միւս քաղաքներուն հետևեալ թերթերուն կը նշանակուին ։

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

Ինչպէս գունաւոր ակնոցները առարկային գոյները կը փոխեն, նմանապէս բարոյական նախապաշարումը իրի ճշմարտութիւնը կը փոփոխէ ։

—Մեծ խորհրդածութիւնները սրտէն կը ծագին ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐՔԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ . Լոնտոն, 5-17 Հոկտեմբերի ։ Երևելի դէպք մը չկայ ։ Հանգստութիւնը կը շարունակուի տէրութեան ամէն կողմը ։ Ընդհանուր ցուցքին (էքսբօզիսիոն ինիվէրսէլ) համար մեծ գործունէութեամբ պատրաստութիւններ կ'ըլլան՝ որ ինչպէս յայտնի է, 1851ին ՚ի գործ պիտի դրուի Լոնտոնի մէջ ։

Վեհափառ Թագուհին, իւր ծանկից բարձրապատիւ Ալպէրթ իշխանը՝ ընկերութեամբ իրենց որդւոցը և բոլոր արքունեաց ամսոյս 11ին ըստ նոր տոմարի հասան ՚ի Լոնտոն՝ Սկովտիայի ճանապարհորդութենէն դառնալով, ուր ջերմեռանդութեամբ ընդունուեցան բոլոր հասարակութենէն ։ Թագուհին և արքունիքը՝ նմանապէս թագաւորական գերդաստանը հետևեալ օրը վերստին մեկնեցան Վայթ կղզին երթալու ։

—Ներկայ տարւոյս առաջի երեք ամսոց մէջ բոլոր Անգղիոյ մէջ եղած ամուսնութեանց թիւը 30.425ի կըհասնի ։ Ամուսնութեանց թուոյն աճումը՝ ժողովրդեան բարեկեցութեանը նշան մըն է հաւանականաբար ։ Ապրիլէն սկսեալ մինչև յունիսի վերջը, այսինքն երեք ամսուան մէջ ընդամէնը 155.727 հոգի ծներ են ։

—Անգղիական ճարտարութե վերաբերեալ նորահնար գիւտերուն մէջ հետևեալը խիստ հանճարեղ գիւտ մը կը համարուի ։ Նիկա տեսակ մը ածելի (ուստուրա) է, որուն միջոցաւ իւրաքանչիւրոք կրնայ ինքզինքը ածիլել՝ առանց վտանգի մէկ տեղը կտրելու կամ խիստ թեթև վէրք մը ընելու՝ թէև մէկը մութ տեղ կամ իւր սենեակին մէջ պտըտելով ածիլուիլ ուզէ ։

ԳԱՂՂԻԱ . Փարիզ, 6-18 Հոկտեմբերի ։ Նիւթական հանգստութիւնը կը շարունակուի բոլոր տէրութեանը մէջ . բայց անհանդարտութիւնը ընդհանրապէս կը տիրէ ամէն քաղաքական անձանց վրայ, և դժբաղդութեամբ առանց հիմնաւոր պատճառաց չէ ։ Զօրահանդիսից մէջ, որ յաճախապէս ըսել կու տայ հասարակապետութեան Դահերէցը, շատ անգամ "Կեցցէ՛ Կայսրը" խօսքը կը լսուի . անտարակոյս այս օրինակ աղաղակները զօրաց մէջ աղէկ նշան չեն, քանզի կը կարծուի թէ կառավարութե գլխուն տակէն է ։ Այս և ուրիշ այսպիսի պատճառաց համար՝ կառավարութեան և ազգային խորհրդարանին յանձնաժողովական ժողովոյս (քօմիսիոն) մէջ տարաձայնութիւն կայ ։ Թէպէտև այս տարաձայնութիւնը առայժմ մեծ բան մը չէ, բայց կը վախցուի որ երթալով կրնայ մեծնալ և դժբաղդ հետևանքներ ունենալ երկրին անդորրութեանը համար ։

Մօսիւ տը Լամարթինը այս օրերս Լոնտոնէն դառնալով խիստ ընդարձակ յօդուած մը կը հրատարակէ՝ Անգղիոյ ազգին 15-20 տարուան մէջ ըրած քաղաքական և նիւթական հսկայաքայլ յառաջադիմութեանց վրայօք . զորոնք մի ըստ միոջէ յառաջ բերելով, կը յորդորէ իւր հայրենակիցները՝ որ օրինակ առնեն իրենց դրացի վեհանձն ազգէն, և անոնց ընթացքին հետևին ։

ՊԵԼՃԻԱ ։ Գաղղիացւոց նախորդ թագաւոր հանգուցեալ Լուի Ֆիլիփին դուստրը, որ Պելճիացւոց թագաւորին ծնկիցն էր, հոկտեմբերի 11ին ըստ լատինացւոց մեռաւ, մեծ սուգի մէջ ձգելով իւր ընտանիքը և համօրէն ժողովուրդը ։ Լուիզ-Մարի-Թէրէզ-Շառլոթ-Իզապէլ թագուհին Պելճիացւոց 38 տարեկան էր, և երեք զաւակ ձգեց . երկուքը արու և մէկը էգ ։

—Մօնիթէօր Պէլճ անուն լրագիրը թագաւորական հրամանագիր մը կը հրատարակէ նոր եկեղեցի մը շինուելու համար Լաէքէն միջակին մէջ ՚ի յիշատակ հանգուցեալ թագուհւոյն ։ Թագաւորը 100 հազար ֆրանք տուաւ այս տաճարին սկզբնաւորութեան հարկաւոր ծախուցը համար ։

ՍԱՐՏԷՆԻԱ . Թուրին, 7-19 Հոկտեմբերի ։ Այս տէրութեան և Հռոմի կառավարութեան մէջ պաշտօնական հաղորդակցութիւնները գրեթէ դադարեցան ։ Պինէլլի աբբան, որ հաշտարար և խաղաղարարական պաշտօնիւ Հռոմ գացած էր Սարտենիայի կառավարութեանը կողմանէ, պարտաւորեցաւ իւր անցագիրը խնդրել և մեկնիլ յիշեալ մայրաքաղաքէն, ըստորում Հռոմի կառավարութիւնը այնպիսի պայմաններ յառաջ դրաւ, որ Սարտենիայի արքունիքը չէր կրնար ընդունել ։ Պինէլլի աբբան, որ ազգային խորհրդարանին նախագահն է, ամսոյս 4-16ին հասաւ ՚ի Թուրին ։ Կերևի թէ այս երկու տէրութեանց մէջ եղած վէճը դիւրութեամբ լմննալու բան չէ . քանզի Հռոմի կառավարութիւնը կը յամառի և ամենևին չուզեր ճանաչել և ընդունել Սիգարտեան օրէնքը . իսկ Սարտենիայի կառավարութիւնը իւր կողմանէ չփիջանիր հաշտութեան վրայօք խօսիլ, եթէ նախ Պիոս Իններորդ չընդունի գյիշեալ օրէնքը ։ Տեսնենք ինչ վախճան պիտի ստանայ այս կռիւը ։

Թուրինի պաշտօնական լրագիրը Ռիզօրճիմէնթօ անուն կըսէ թէ խորհրդանոցը բացուելուն պէս, անոր առջև պիտի դրուի Հռոմի հետ եղած բոլոր թղթակցութիւնք այս նիւթոյն վրայօք ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ . Աթէնք, 18 Հոկտեմբերի ։ Վեհափառ Օթոն թագաւորը գալ ամսոյն վերջի օրերը դալու է կըսեն իւր մայրաքաղաքը ։ Նոր ազգային երեսփոխանաց ընտրութիւնը կը շարունակուի . այս առթիւ ըստ սովորութեան խռովութիւններ և գրգռութիւններ պակաս չեն զանազան կուսակցութեանց կողմանէ ։ Մօսիւ Մավրոքորտաթօն՝ Միւնիխի պատգամաւոր ընտրուեցաւ, և գալ շաբթու պիտի մեկնի Փարիզ երթալու, ուր ինչպէս յայտնի է, դեսպան անուանեցաւ անցեալները Յունաստանի կառավարութեան կողմանէ ։ Փարիզի նախորդ դեսպան մօսիւ Դրիքուբին ալ Լոնտոն պիտի երթայ նոյն պաշտօնիւ ։

Աթէնքի անկախ լրագիրները, որպիսի են Աբէնա, Դահէֆքօմոս տոն Աթինոն, ևայլն խիստ աղէտալի ստորագրութիւն կընեն Յունաստանի այժմեան վիճակին վրայօք՝ երկար յօդուածներ հրատարակելով . որոյմէ հետևեալ քանի մը տողերը արժան համարեցինք թարգմանելու ։

"Քանի մը տարի կայ, որ տակաւին Եւրոպայի ամէն կառավարութեանց օգնութիւնը կամ գոնէ համակրական սէրը կը վայելէինք . բայց մեր անխոհեմութիւնը և տղայական ընթացքովս տեղի տուինք մէկուն, նախատելի միւսոյն և կասկածաւոր երրորդին ։ Տակաւին վրանիս կըկրեմք զվէրքը որ նախատեսութի չունենալնուս համար ստացանք Անգղիայէն ։ Բաց յայսմանէ մօտ օրերս անգամ նախատինք մը ընկալանք, զոր Գաղղիացի պաշտօնեայ մը (մինիսթր) մեր նաւարկութեանը և մեր վաճառականութեանը ըրաւ ։

"Ժամանակ մը քիչ մը յարգ ունէինք Տաճկաստանի առջև, և իրաւամբ, բայց այսօր ինչպէս կրնանք մեր դրացեաց երեսը նայիլ ։ Մի թէ չիմացուցի՞ն մեզ խայտառակութե բաժակը բոլոր մրուրովը (թօրթու), նախ Մուզուրիսին գործոյն մէջ, և հետևաբար մեր ձեռքէն առնելով զՆատիրը, որ Յունաստանի մէջ եղած ամբաստանութեան մը համար ամբաստանեալ էր, բայց օսմանեան դատաստանարանից յանձնուեցաւ"։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 27 Հոկտեմբերի.

Մեր հոգևոր առաջնորդ գերապատիւ տէր Պօղոս սրբազան Արքեպիսկոպոսը անցեալ շաբթու երկուշաբթի օրը մեկնեցաւ Մանիսա երթալու. ուսկից իւր առաջնորդութեան միւս թեմերը այցելութեան պիտի երթայ։

—Ինչպէս մեր նախընթաց թերթովը ծանուցեր էինք, մեծապատիւ Կոստանդեան Գրիգոր աղան ամսոյս 15ին ողջամբ հասաւ Իզմիր 'ի ծոց իւր ազնուական ընտանեացը՝ Հայաստանէն և Կոստանդնուպոլսէն գալով։ Մեծապատիւ Գրիգոր աղան վեհափայլ սրբազնասուրբ Կաթուղիկոսէն օրհնածիր նամակներ բերաւ քաղաքիս քանի մը երևելեաց և ազգային հոգաբարձուաց, և միանգամայն բանիւ բերանոյ պատմելով մեզ Նորին բարձրագոյն Սրբազնութեան համակրական հայրագութ սէրը և մասնաւոր խնամքը որ ունի Իզմիրի հայկազուն ջերմեռանդ ժողովրդեան վրայ, հոգւով չափ ուրախացաւ և մխիթարեցաւ բոլոր հասարակութիւնը։

—Այտընի տեղական կառավարիչ վսեմափայլ Հիւսէին փաշան երկուշաբթի օրը աւստրիական շոգենաւով Կոստանդնուպոլսէն հասաւ Իզմիր, և երէկ մեկնեցաւ իւր պաշտօնին երթալու։

—Սուրբ Երուսաղէմի Պատրիարգ ամենապատիւ տէր Յօհաննէս սրբազան Արքեպիսկոպոսը ևս յիշեալ շոգենաւով երկուշաբթի օրը հասաւ Իզմիր, ուր մեծ յարգանօք և ջերմեռանդ սիրով ընդունեցաւ քաղաքիս հայազգի երևելիներէն, որոնք փութացան շոգենաւը երթալու Նորին Սրբազնութիւնը դիմաւորելու համար։ Յիշեալ ամենապատիւ Սրբազանը ընկերութեամբ բոլոր քահանայից և բազմաթիւ անձանց, նմանապէս առաջնորդութեամբ գաւազաններու, նաւամատոյցէն ձիով քաղաքը մտաւ և [illegible] սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցին իջաւ. ուր համառօտ և ազդու ատենաբանութեամբ մը օրհնեց իւր բազմակից ժողովուրդը յորդորելով 'ի սէր եղբայրական և 'ի քրիստոնէավայել միաբանութի. Յետ այնորիկ այցելութեան գնաց սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյն շինութեանը. սուրբ Մեսրոպեան ուսումնարանին, սրբոց Հռիփսիմեանց դպրոցին՝ որոց վարժապետները քաջալերեց և յորդորեց թէ բանիւ և թէ դրամական նուիրօք. Ամենապատիւ սրբազան Պատրիարգը նախաճաշիկը Լէբիզեանց յարգամեծար մահտեսի Անտոն աղային տունը ըրաւ և ճաշը Անգղիոյ առաջին թարգման մեծայարգի Խուճմարեան Յօհաննէս աղային տունը. և կէսօրը 3 ժամ անցած բազմաթիւ անձանց ուղեկցութեամբ վերստին շոգենաւը մտաւ, որ Պէրութէն անցնելով Յոպպէ պիտի երթայ։

—Կոստանդնուպոլսէն կը գրեն թէ միստր Ճորճ Հէրբր անգղիացի զինուորական պաշտօնատարը ամսոյս 22ին մեռեր է 'ի Պէյօղլու քանի մը օր հիւանդութենէ ետև. Միստր Ճ. Հէրբր Մեծին Բրիտանիոյ թագաւորական ծովային զօրութեան մէջ հրամանատար էր, և օսմանեան պատերազմական նաւերուն մէջ պաշտօնատարութիւն կընէր Միրալայի աստիճանաւ։

—Հալէպէն հասած վերջի լուրերը խիստ ցաւալի են. քանզի կը ծանուցանեն թէ ժողովուրդը զինուորագրութեան դէմ կենալու ելլելով՝ սաստիկ աղմուկ հաներ են և արիւնահեղ խռովութիւն եղեր է. որուն մէջ 70—80 անձինք սպաներ են. Բայց քաղաքական կառավարութիւնը իսկոյն ամէն հարկաւոր միջոցները 'ի գործ դնելով, անդորրութիւնը և բարեկարգութիւնը վերստին հաստատուեր են յիշեալ քաղաքին մէջ։

—Անցեալ շաբթու քանի մը օր սաստիկ անձրև ընելէն ետև, օդը պարզեցաւ և պայծառ օրեր կընէ. բայց միանգամայն ցուրտը սկսաւ. և Ռէոմիւրի ջերմաչափը 11 աստիճանի իջաւ։

—Իւսկիւտարու սուրբ Խաչի դպրատան աշակերտ պարոն Գարեգին Յ. Փափազեանը Արշալոյսի Սեպ. 29 թերթին մէջ հրատարակուած հանելուկը գանելով, Հայաստանին Հոկտեմբերի 14 թերթին մէջ հրատարակել կուտայ, և անոր միջոցաւ կը խնդրէ որ խոստացեալ հին [illegible]ը նուիրուի իրեն. Անորմէ առաջ ուրիշ երկու անձինք արդէն ստացած ըլլալով նոյն պարգևը, ինչպէս լրագրոյս նախընթաց թիւէն կը տեսնուի, հանելուկին հեղինակը կը խոստանայ նուիրել յիշեալ պարոն Գարեգինին [illegible] գիրքը, եթէ այսօրուան թերթին մէջ հրատարակուած իւր նոր հանելուկը կրնայ գանել։

—Մալթայի [illegible] լրագրոյն Հոկ. 12—24 թերթը հետևեալ յօդուածը կը պարունակէ.

«Վեհափառ Սուլթան Մէճիտ Կայսեր այժմեան պաշտօնեաները ամէն միջոցները 'ի գործ կը դնեն Բարձրագոյն Դրան հպատակները զարգացնելու համար. Ներքին բարեկարգութիւններէն 'ի զատ՝ հոգ կը տանին նաև ևս առաւել հաստատելու բարեկամական կապակցութիւնները այն կառավարութեանց հետ, որոցմէ փոխարինութիւն կը յուսան. Սարտինիայի տէրութեան նոր օրինագրութեան մը համեմատ՝ օսմանեան վաճառականի նաւերը այսուհետև ազատ պիտի ըլլան Բիէմոնթէի թագաւորութեան նաւահանգստաց մէջ՝ ծովային և մաքսի աւելորդ տուրքերէն, և ազգային նաւուց բոլորովին հաւասար պիտի ըլլան ըստ այսմ մասին. Արդէն երկու նաւ օսմանեան դրօշակաւ օգուտ քաղեցին այս նոր գլխաւոր օրինագրութենէն»։

—Պարսից Շահին առաջին թարգման մեծաշուք Դաւթեան Յօհաննէս աղան, որուն վրայօք յիշատակութիւն կընէր Թէհրանի մեր թղթակիցը՝ արդէն Կոստանդնուպոլիս հասած է, և գալ շաբթու կը սպասուի Իզմիր։

—Քանի մը վաճառական [illegible] քաղաքէն հեռանալով չարագործ մարդիկներու հանդիպեր են Արդա փէքէի ըսուած տեղը. որոնք 10 հոգի են եղեր. Անոնք կաներ են յիշեալ վաճառականները, որոնց քովը եղած դրամը և ժամացոյցները առնելէն ետև, 10 հազար ղուրուշ ալ բերել տուեր են՝ վաճառականներէն մէկը իրենց քով պատանդ պահելով, և սպառնալով թէ պիտի սպաննեն զնա, եթէ դրամը բերելու գացողը այս դէպքը ծանուցանելու ըլլայ քաղաքական կառավարութեանը։

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ Թրիեստի շոգենաւով հետևեալ լուրերը ընկալաք Եւրոպայէն։

ԼՈՆՏՈՆ. 10—22 Հոկտեմբերի. Նշանակութեան արժանի նոր անցք մը չկայ. Տէրութեան բոլոր պաշտօնեաները (մինիստր) Լոնտոն կը գտնուին, և հրաւիրանաց թղթեր բաժնուեցան որ վաղը գումարուին խորհուրդ ընելու համար։

Միստր Վուայլտ, որ խորհրդանոցին անդամ է, արտաքոյ կարգի մեծութեամբ երկրագունտ մը կը շինէ 1851ին ըլլալու ընդհանուր ցոյցին (էքզօզիսիոն) համար. Այս երկրագունտին տրամագիծը 50 ոտնաչափ պիտի ըլլայ. և զանազան քաղաքները տեսնելու համար հարկ պիտի ըլլայ ճեմելիքներու վրայ ելլել, որ խիստ ճարտարութեամբ շինուած են։

ՓԱՐԻԶ. 13—25 Հոկտեմբերի. Պատերազմի պաշտօնեայ Հօթբու զօրապետը իւր պաշտօնէն հրաժարեցաւ, և անոր տեղը՝ Շրամ զօրապետը պատերազմի տեսուչ անուանեցաւ. Կը հաստատեն նաև թէ Հօթբու զօրապետը Ճէզայիր պիտի երթայ ընդհանուր կուսակալի պաշտօնիւ. Թագաւորական կուսակցութիւնը կը զօրանայ օրըստօրէ, և հետևաբար մօսիւ Դիէրի ազդեցութիւնը աւելնալու վրայ է միշտ. Կղերական կուսակցութեան գլխաւորը մօսիւ Մօնթալամպէր մեկնեցաւ Հռոմ երթալու։

ՎԻԵՆՆԱ. 17—29 Հոկտեմբերի. Վեհափառ Կայսրը ընկերութեամբ քանի մը երևելի պաշտօնատարաց ամսոյս 12—24ին մեկնեցաւ Վարսովիա երթալու. ուրտեղ խորհուրդ մը պիտի ըլլայ կըսեն Ռուսաց ազատափառ Կայսեր հետ. Կը հաստատեն թէ Աւստրիոյ Կայսրը Վարսովիայէն դառնալէն ետև, դէպ 'ի Սաքսոնիա և Պոհեմիա ճանապարհորդութիւն մը պիտի ընէ։

ԹՐԻԵՍՏ. 18—30 Հոկտեմբերի. Քանի մը օրէ 'ի վեր անպակաս քոլէռայի դիպուածներ կը պատահին. և այս պատճառաւ Թրիեստի առողջութեան ժողովը արժան համարեցաւ նաւապետաց տրուելու անցագրաց մէջ նշանակել այս դէպքը, որպէս զի հարկաւոր եղած զգուշութիւնը ընեն այն քաղաքները, ուր որ պիտի երթան,

—Թրիեստի մէջ պատահած քոլէռայի դիպուածոց պատճառաւ, յիշեալ քաղաքէն երէկուան հասած Աչիլա անուն աւստրիական շոգենաւը հաղորդակցութիւն չկրցաւ ունենալ քաղաքիս հետ. բայց և այնպէս մաքրանոցին վերաբերեալ զգուշութիւնները 'ի գործ դնելով ապրանք բեռնաւորեց, և Իզմիրի առողջութեան պաշտօնարանէն պահապան առնելէն ետև, մեկնեցաւ այսօր Կոստանդնուպոլիս երթալու. Յիշեալ շոգենաւուն զգուշութեան ժամանակը երկուշաբթի կը լմննայ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 27 Հոկտեմբերի.

Գլխաւոր փոփոխութիւն մը չեղաւ քաղաքիս առևտրոյն մեր վերջի թերթէն 'ի վեր. Ընդհանրապէս բոլոր ապրանքները հանդարտութեան մէջ են, մանաւանդ Անգղիոյ և Զուիցցերիոյ բամպակեղէն ձեռագործները.

Տորոն. Առայժմ չուզուիր, և բաւական ապրանք կայ. այսօրուան արժէքը 258—262 ղրշ է.

Բամպակ. Դիւրավաճառ է 290—310 ղուրուշի.

Փալամուտ. Կուզուի. Թրիեստի տեսակին գինը՝ 85—92 ղրշ է, իսկ Անգղիոյ տեսակինը՝ 76—80.

Սուսամ. Այսօրուան գինը՝ 32—33½ ղուրուշ է քիլէն նաւուն մէջ աւանդելու պայմանաւ.

Աֆիոն. Հանդարտութեան մէջ է առայժմ, և գինը՝ 108—108½ ղուրուշ է չէքին.

Չամիչ. Կարմիր չամիչը (Սօղուճի) դիւրավաճառ է 78—82 ղուրուշի կենդինարը.

Թուղ. Օրը 40—50 բեռ միայն կու գայ. և մինչև ցայսօր ընդամէնը գրեթէ 18.500 բեռ եկած է. Ընտրեալ (էլլէմէ) թուղին գինը՝ 135—190 ղուրուշ է կենդինարը. իսկ հասարակ ապրանքինը 55—88 ղուրուշ.

Խահվէ. Մեծ հանդարտութեան մէջ է.

Ընթացք փոխանակութեան.

Լոնտոն	110½
Մարսիլիա	174
Թրիեստ	362

Առ
Պատուելի Պարոն Սամուէլ Պետրոսեան թարգման,
'ի Կոստանդնուպոլիս.

Հանելուկ լուծեց 'ի սպառ, մարգարէ.
Առաջինն անցաւ, [illegible] տնէ.
Բայց ահա դարձեալ նոր մ'ալ կը հանէ.
Գիտեմ այս անգամ [illegible] դժուար է.
Ես ու կ'ուզեմ, օ՛ն, օն, [illegible] գանէ.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

Աչքիս դիմացն ես, քեզ չեմ տեսներ ես,
Աչքիդ դիմացն ես, դու չես տեսներ ես,
Աչքիդ դիմացն է, քեզ չի տեսներ ես,
Աչքիս դիմացն է, զիս կը տեսնէ ես,
Աչքիս դիմացն եմ, զիս չտեսներ ես,
Աչքիդ դիմացն եմ, ես տեսնեմ միշտ ես.

Քառանկիւնի գիր է, տասներ պըտուրդէ,
Վերջ չ'ունենայ գիծ՝ քարով ջուր ծակէ,
Կենդրոնը փուճ է, հորիզոն քըննէ,
Մէկը Պոլիսն է, միւսն այժմ շատ տեղ է.
Չէի ճանչնար զինք, այժմ ինձ սիրելի.
Բոլորակ մ'ըրի հոգ գըլլարելի.
Մանկանց չէնէ՛, ինձ դարձո՛ւք, գըլէ՛
Գըտի՛ր հանելուկս, դարձեալ զան լուծէ՛։

Իմ առեղծուածս ընդէն բան մ'է,
Բայց գովելին ձեր լուծմունքն է.
Բանաւորդ յարգը գիտէ
Ո՞ աւելին արժանի է,
Բայց ըստ խոստմանս այժմ 'ի սրբոյն
Եղծ Աղանդոց կընուիրէ.

Ա. Կ. Տ.

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս,
Ղուկաս Գ. Պալթազարեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ